

Bedömning av konsekvenserna AV FÖRFATTNINGAR MED TANKE PÅ KONSEKVENSERNA FÖR MÄNNISKOR

Bedömning av konsekvenserna AV FÖRFATTNINGAR MED TANKE PÅ KONSEKVENSERNA FÖR MÄNNISKOR

Bedömning av konsekvenserna av författningar med tanke på konsekvenserna för människor

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2016:3

ISBN 978-952-00-3772-7 (inh.)

ISBN 978-952-00-3773-4 (PDF)

ISSN-L 1236-2050

ISSN 1236-2050 (print)

ISSN 1797-9854 (online)

URN:ISBN:978-952-00-3773-4

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3773-4>

stm.fi/sv/publikationer

Pärmbild: Kuva-Plugi

Förläggare: Social- och hälsovårdsministeriet, Helsingfors

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet /

enheten för informationsstöd och publikationer/ Anja Järvinen

Tryckort: Lönnberg Print & Promo, Helsingfors 2016

4041 0017
Trycksak

SAMMANDRAG

BEDÖMNING AV KONSEKVENSERNA AV FÖRFATTNINGAR MED TANKE PÅ KONSEKVENSERNA FÖR MÄNNISKOR

■ Guiden för bedömning av konsekvenser för människor samlar ihop olika synvinklar på hur man kan granska vilka konsekvenser lagförslag har för människor. Guiden är uppdelad i två delar, varav den första presenterar allmänna förfaringssätt som är gemensamma för samtliga synvinklar. Den andra delen presenterar de olika synvinklarna och deras särdrag i större detalj.

I det närmaste all lagstiftning ger upphov till konsekvenser för människor, och det är viktigt att konsekvenserna identifieras och bedöms samt att deras betydelse begrundas. I anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner fästs särskild uppmärksamhet vid konsekvensbedömning, och i regeringspropositionerna krävs det att man i korthet redogör för lagförslagets konsekvenser, det vill säga de efterverkningar som följer av att lagen tillämpas.

Till en god beredning hör att man så mångsidigt som möjligt reder ut projektets konsekvenser och vilka områden som berörs av dem. Konsekvenser som berör människor blir inte nödvändigtvis uppmärksammade och identifierade om författningen till exempel gäller utbildning, boende, arbete, tillgänglighet eller beskattning. Ändringarna kan trots det medföra märkbara indirekta konsekvenser, vilket innebär att konsekvensbedömning behöver ett fenomenbaserat tillvägagångssätt.

I guiden beskrivs metoder för identifiering, betydelse och bedömning av konsekvenser. Publikationen innehåller exempel på listor som gäller både kvaliteten och principerna för bedömningen. Därtill hittar man källor till ytterligare information i guiden.

Nyckelord:

andra samhälleliga konsekvenser, bedömning av hälso- och välfärdskonsekvenser, bedömning av konsekvenser för barn, bedömning av konsekvenser för hälsoskillnader, bedömning av konsekvenser för jämställdhet mellan könen, bedömning av konsekvenser för miljöhälsan, bedömning av konsekvenser för likställighet, bedömning av konsekvenserna för människor, bedömning av språkliga konsekvenser, författningsberedning, förhandsbedömning

TIIVISTELMÄ

SÄÄDÖSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI IHMISIIN KOHDISTUVIEN VAIKUTUSTEN NÄKÖKULMASTA

■ Opas Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnista kokoaa eri näkökulmia siitä, kuinka voidaan tarkastella säädösehdotusten vaikutuksia ihmisiin. Opas jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäinen osa esittelee kaikille näkökulmille yhteisiä yleisiä menettelytapoja. Toinen osa esittelee yksityiskohtaisemmin eri näkökulmia ja näiden ominaispiirteitä.

Lähtökohtaisesti kaikilla säädöksillä on vaikutuksia ihmisiin ja on tärkeää, että nämä vaikutukset tunnistetaan, niitä arvioidaan ja niiden merkittävyyttä punnitaan. Hallituksen esityksen laatimisohejeissa kiinnitetään erityistä huomiota vaikutusten arviointiin ja edellytetään, että hallituksen esityksissä lyhyesti selostetaan ehdotettujen säännösten vaikutukset eli säännösten soveltamisesta aiheutuvat seuraukset.

Hyvään valmisteluun kuuluu selvittää mahdollisimman monipuolisesti hankkeen vaikutuksia ja niiden kohdentumista. Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset eivät välttämättä tule esiin ja tunnistetuiksi, jos säädös koskee esimerkiksi koulutusta, asumista, työtä, liikkumista tai verotusta. Muutokset voivat kuitenkin aiheuttaa huomattaviakin välillisiä vaikutuksia, jolloin epäsuora lähtökohta on tarpeen vaikutusten arvioinnissa.

Oppaassa kuvataan vaikutusten tunnistamisen, merkittävyyden ja arvioinnin menetelmiä. Julkaisu sisältää esimerkkejä sekä arvioinnin laatuun ja periaatteisiin liittyviä listoja. Lisäksi julkaisusta löytyy syventävän tiedon lähteitä.

Asiasanat:

säädösvalmistelu, ennakoarviointi, muut yhteiskunnalliset vaikutukset, ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi, terveysvaikutusten arviointi, hyvinvointivaikutusten arviointi, terveyserovaikutusten arviointi, ympäristöterveysvaikutukset, lapsivaikutusten arviointi sukupuolivaikutusten arviointi, yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, kielivaikutusten arviointi

SUMMARY

ASSESSMENT OF THE EFFECT OF STATUTES FROM THE PERSPECTIVE OF HUMAN IMPACT

■ The Human Impact Assessment Guide is a collection of different views of how the human impact of proposed statutes can be examined. The guide is divided into two parts, the first of which presents general procedures common to all views. The second part goes into the different views and their special characteristics in more detail.

As a rule, all statutes have a human impact, and it is important that these impacts are identified, assessed and their significance considered. The drafting instructions for Government proposals pay particular attention on impact assessment and require the Government proposals to briefly describe the impacts of the proposed statutes, or the consequences of the application of the statutes.

Good preparation work includes an analysis of the project's impacts and their targets from as many perspectives as possible. Human impacts will not necessarily come to light and become identified if the statute concerns, for example, education, housing, work, mobility or taxation. The changes can, however, cause even significant indirect impacts, necessitating the use of a phenomenon-based approach in the impact assessment.

The guide describes methods for identifying the impacts and their significance as well as impact assessment methods. The publication includes examples, and lists related to assessment quality and principles. The publication also includes sources for in-depth information.

Key words:

statute preparation, advance assessment, other social impacts, human impact assessment, health impact assessment, well-being impact assessment, health inequalities impact assessment, environmental health impacts, child impact assessment, gender impact assessment, equality impact assessment, language impact assessment

FÖRORD

■ I det närmaste all lagstiftning ger genom kausaliteten upphov till konsekvenser för människor. Konsekvenserna för människor måste ofta bedömas med tanke på hur de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna förverkligas, och när motiveringar till en regeringsproposition skrivs ska i princip den gruppering av konsekvenserna som tas upp i anvisningen om utarbetande av regeringspropositioner iakttas, men det kan vara intressant att även bedöma konsekvenserna med fokus på till exempel människornas beteende eller i övrigt människornas personliga förhållanden.

I denna handbok som har sammanställts under ledning av social- och hälsovårdsministeriet framläggs en modell med idéer för bedömningen av konsekvenserna för människor och hur man med hjälp av olika aspekter kan granska konsekvenserna i synnerhet med tanke på människor. Modellen är avsedd för lagberedarna vid ministerierna som stöd för konsekvensbedömningen. Med modellen skapas ingen ny konsekvensgrupp, utan syftet är att tillhandahålla ett granskningssätt som utgår från människan och som kan tillämpas i bedömningen av olika typer av konsekvenser till följd av att dessa kan påverka olika människogrupper på olika sätt.

Handboken är indelad i två delar, varav den första innehåller en beskrivning av allmänna förfaranden som är gemensamma för alla aspekter. I den andra delen behandlas olika aspekter av konsekvenserna för människor, de olika källorna för dessa, expertparter samt exempel.

Handboken har på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet sammanställts av utvecklingschef Tapani Kauppinen vid Institutet för hälsa och välfärd. Uppdraget har inneburit att från existerande anvisningar sammanställa olika aspekter av konsekvensbedömningen för författningar till en enda handbok om bedömning av konsekvenser för människor i synnerhet inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. I handboken har man dessutom inkluderat ett kapitel om aspekter gällande konsekvenser för lika-behandlingen som beretts i samarbete med justitieministeriet. Sammanställningen av handboken har fått stöd av en styrgrupp med följande medlemmar:

ordförande

regeringsråd Päivi Salo, SHM

och medlemmar

överinspektör Annamari Asikainen, SHM,

regeringsråd Riitta-Majja Jouttimäki, SHM

lagstiftningsdirektör Pasi Järvinen, ANM, som under mandatperioden

ersätts av överinspektör Piia Rekilä

konsultativ tjänsteman Sari Kauppinen, SHM
regeringssekreterare Ville Koponen, MM
regeringsråd Maini Kosonen, SHM
konsultativ tjänsteman Meri Larivaara, SHM
budgetråd Jouko Narikka, FM
överinspektör Toivo Niskanen, SHM
konsultativ tjänsteman Kirsi Päivänsalo, SHM
forskningsdirektör Kati Rantala, HU
planerare Outi Slant, JM
regeringsråd Maiju Tuominen, UKM, som under mandatperioden ersätts
av kulturråd Heidi Sulander UKM
samt styrgruppens sekreterare avdelningssekreterare
Päivi Koivumaa, SHM.

Materialet har skrivits på webbplatsen Opasnet.fi där konceptet fritt har kunnat kommenteras. Konceptet har testats i samband med olika utbildnings- tillfällen och arbete i arbetsgrupper. Styrgruppen tackar alla som producerat innehållet, deltagit i intervjuer samt gett kommentarer.

INNEHÅLL

SAMMANDRAG	3
TIIVISTELMÄ	4
SUMMARY	5
FÖRORD	6
1 DEL 1, ALLMÄN DEL.....	11
1.1 Gruppering av konsekvenserna i motiveringarna i en regeringsproposition.....	11
1.1.1 Varför ska konsekvenserna för människor bedömas?.....	13
1.2 Identifiering av konsekvenserna.....	14
1.2.1 Matris för identifiering av konsekvenser.....	15
1.2.2 Checklista.....	16
1.3 Begrundan av konsekvensernas betydelse.....	16
1.5 Bedömningens kvalitet.....	20
1.4 Bedömningsmetoder.....	18
2 DEL 2, ASPEKTER I BEDÖMNINGEN AV KONSEKVENSER FÖR MÄNNISKOR	22
2.1 Konsekvenser för välfärden, hälsan och fördelningen av dessa.....	22
2.2 Konsekvenser för miljöhälsan.....	28
2.3 Konsekvenser för barn.....	30
2.4 Bedömning av könskonsekvenserna.....	36
2.5 Konsekvenser för likabehandlingen.....	41
2.6 Bedömning av språkliga konsekvenser.....	43
BILAGA I checklista som stöd för beredaren.....	46

I DEL I, ALLMÄN DEL

I.1 GRUPPERING AV KONSEKVENSERNA I MOTIVERINGARNA I EN REGERINGSPROPOSITION

Anvisningar om hur konsekvenserna av lagförslag som ingår i regeringspropositioner tas upp i motiveringarna i propositionerna finns i Anvisningar för utarbetande av regeringspropositioner (HELO, justitieministeriet, publikation 2004:4) som även innehåller anvisningar om konsekvensbedömningen. I syfte att förbättra överskådligheten av propositionerna ska dessa utarbetas enligt samma mall så att man använder standardrubriker i dispositionen. Konsekvensbedömning av lagförslag, Anvisningar (Anvisningar för konsekvensbedömning, justitieministeriet, publikation 2008:3) innehåller mer exakta anvisningar för konsekvensbedömningen än HELO.

I HELO uppges det uttryckligen att avsteg inte ska göras från anvisningarna i HELO utan någon särskild anledning.¹

Enligt HELO ska konsekvenserna tas upp i fyra huvudsakliga stycken i de allmänna motiveringarna i en regeringsproposition: de ekonomiska konsekvenserna, konsekvenserna för myndigheternas verksamhet, miljökonsekvenserna och andra samhällliga konsekvenser.² I anvisningen för konsekvensbedömningen är basindelningen den samma.

I mer omfattande propositioner ska de olika konsekvensgrupperna enligt HELO granskas i separata underavsnitt. "Många typer av konsekvenser kunde höra till flera konsekvensgrupper, men av praktiska skäl rekommenderas det att den indelning som tas upp i anvisningarna iakttas i syfte att bevara enhetligheten i propositionerna."³ Anteckningen av konsekvenserna av propositionerna primärt som de ekonomiska konsekvenserna, konsekvenserna för myndigheternas verksamhet, miljökonsekvenserna och andra samhällliga konsekvenser beskrivs även i avsnittet om bedömningen av de samhällliga konsekvenserna i följande textdel i HELO: "Exempelvis de sociala konsekvenserna kan inte alltid entydigt särskiljas från de ekonomiska konsekvenserna

1 HELO s. 7/II

2 HELO, s. 15–18

3 HELO s. 15/II

eller miljökonsekvenserna. Den föreslagna lagen kan dock påverka människornas liv eller beteende på ett sätt som inte kan delas upp på ett naturligt sätt eller tas upp i de övriga avsnitten om konsekvensbedömning.”⁴

Med andra samhällseliga konsekvenser för medborgarnas ställning och för medborgarsamhällets verksamhet avses i anvisningen för konsekvensbedömning sociala konsekvenser och konsekvenser för hälsan, konsekvenser för jämlikhet (också språklig jämlikhet), barn och jämställdhet mellan könen, konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet, konsekvenser för brottsförebyggande och trygghet, konsekvenser för regional utveckling samt konsekvenser för informationssamhället. Enligt anvisningen för konsekvensbedömning är de samhällseliga konsekvenserna till sin natur mångfacetterade och står i växelverkan såväl sinsemellan som i förhållande till andra slags konsekvenser.⁵

I anvisningen för konsekvensbedömning fäster man också uppmärksamhet vid det samband som flera av de samhällseliga konsekvenserna har med grundlagens bestämmelser om grundläggande rättigheter: ”Flera av de samhällseliga konsekvenserna har samband med grundlagens bestämmelser om grundläggande rättigheter. Det uttryckliga syftet med någon lag kan vara att främja någon grundläggande rättighet, t.ex. jämlikheten, men lagen kan också indirekt bidra till att rättigheten förverkligas. De bedömningar som bör göras till följd av grundlagen gäller i synnerhet jämlikhet (6 §), skyddet för privatlivet (10 §), rätten till eget språk och egen kultur (17 §), näringsfriheten och rätten till arbete (18 §), rätten till social trygghet (19 §) samt rätten till rättvis rättegång (21 §). Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Vid bedömningen av konsekvenserna ska man fästa uppmärksamhet vid att rättigheterna förverkligas i praktiken.”⁶

De ovan nämnda grundläggande fri- och rättigheterna är exempel. Med tanke på förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna kan det även bli aktuellt att bedöma följande paragrafer i grundlagen: 8 § om den straffrättsliga legalitetsprincipen, 9 § om rörelsefrihet, 11 § om religions- och samvetsfrihet, 12 § om yttrandefrihet och offentlighet, 13 § om mötes- och föreningsfrihet, 14 § om rösträtt och rätt till inflytande, 15 § om egendomsskydd, 16 § om kulturella rättigheter och 20 § om ansvar för miljön.

Enligt HELO inkluderas sambandet med grundlagen samt avsnittet gällande lagstiftningsordningen i de (detaljerade) motiveringarna i en regeringsproposition, om lagförslaget innehåller bestämmelser enligt vilka en separat bedömning av grundlagsenligheten krävs. Om förslaget är betydande med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna, ska man också försäkra sig om att

4 HELO, s. 17

5 Anvisningen för konsekvensbedömning, s. 34

6 Anvisningen för konsekvensbedömning, s. 34

förslaget inte står i konflikt med de internationella människorättsförpliktelserna som är bindande för Finland.⁷

På sista tiden har man fäst uppmärksamhet vid den stora betydelsen av en konsekvensbedömning då det gäller de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna. Det har ansetts vara viktigt att man vid lagberedningen även försöker bedöma konsekvenserna av åtgärderna för förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna. Beredningen av propositionerna borde utvecklas så att man i motiveringarna i lagstiftningsordningen även skulle granska förslagen med tanke på skyldigheten att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna som avses i 22 § i grundlagen och inte enbart eventuella konflikter då det gäller dessa rättigheter.⁸

1.1.1 Varför ska konsekvenserna för människor bedömas?

I princip skapar alla författningar konsekvenser för människor, och det är viktigt att dessa konsekvenser identifieras och bedöms samt att betydelsen av dessa begrundas. I anvisningen för utarbetande av regeringspropositioner fäster man särskild uppmärksamhet vid en bedömning av konsekvenserna och förutsätter att regeringspropositionerna ska innehålla en kort redogörelse för konsekvenserna av det föreslagna reglementet, dvs. följderna av att reglementet tillämpas.

En god beredning omfattar en så mångsidig utredning som möjligt av konsekvenserna av ett projekt och vad som påverkas av dessa. Konsekvenserna för människor framgår och identifieras inte nödvändigtvis, om författningen gäller exempelvis utbildning, boende, arbete, rörlighet eller beskattning. Förändringarna kan dock ge upphov till indirekta konsekvenser som till och med kan vara väsentliga, och då bör man fokusera på själva fenomenet i konsekvensbedömningen.

Aspekterna i bedömningen av konsekvenserna för människor kan härledas från lagstiftningen, till exempel

- grundlagen (731/1999) 5 §,
- diskrimineringslagen (1325/2014) 5 §,
- jämställdhetslagen (609/1986) 4 §,
- språklagen (423/2003) 23 § och
- konventionen om barnets rättigheter (FördrS59 och 60/1991).

I processen med beredningen av en författning är det centrala syftet med en konsekvensbedömning att för avgörandet göra en övergripande utredning av konsekvenserna av förslagen. Under beredningen kan man även undersöka hur de negativa konsekvenserna för olika människogrupper kan lindras.

7 HELO, s. 23–24

8 Se till exempel GrUU 52/2014 rd, s. 3/1 och JKÄ/7/50/2014

Om alternativa metoder dryftas och många olika aspekter inkluderas, kan detta under bedömningsprocessen utmynna i nya slags lösningar och alternativ som bidrar till att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna förverkligas bättre än tidigare. Konsekvenserna för människor bedöms för att få en mångsidig uppfattning av vilka som berörs av konsekvenserna, förutom allmänt, i synnerhet människogrupper som annars inte får synlighet som föremål för besluten.

Problemen gällande jämställdhet, välbefinnande och hälsa framgår som höjda kostnader för statsekonomin, kommunekonomin, hushållen och även individerna. I allmänhet blir det förmånligare att minimera olägenheterna, främja hälsa och jämställdhet och förebygga sjukdomar och marginalisering än att vidta korrigerande åtgärder. (Exempel på kostnadsgranskningarna: <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/perustelut/vaikutukset-ja-vaikutavuus/rahat/esimerkit>) och <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/seuranta-ja-vaikuttavuus/vaikuttavuus-ja-kustannukset> eller *Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Lastensuojelun Keskusliitto* (pdf 1 Mb).

Konsekvensbedömningen är inte en upprepning av målsättningarna. Konsekvenserna ska dock granskas i förhållande till de uppsatta målen så att man kan bedöma vilka av de föreliggande alternativen är de bästa för att uppnå dessa mål. Syftet med bedömningen är att identifiera och beskriva olika direkta och även indirekta konsekvenser som kan vara önskvärda eller icke-önskvärda.

1.2 IDENTIFIERING AV KONSEKVENSERNA

Identifieringen av konsekvenserna blir enklare, om mångsidiga basuppgifter står till förfogande och människogrupper som påverkas av konsekvenserna deltar.

Identifieringen av konsekvenserna kan påbörjas med en motiverad bedömning. Den som gör bedömningen samlar från olika källor in information om konsekvenserna och människogrupperna som påverkas av dessa. Den preliminära förteckningen kontrolleras och kompletteras i lämpliga expertgrupper och tillsammans med representanter för människogrupperna som påverkas av konsekvenserna.

Undersök alltid

1. hur författningen som bereds påverkar människor
2. huruvida någon särskild befolkningsgrupp påverkas av konsekvensen
3. huruvida författningen som bereds har några betydande konsekvenser.

Människogrupp är en befolkningsgrupp som bildas av människor som har en gemensam nämnare och som i konsekvensbedömningen antas bli påver-

kade på samma sätt av en konsekvens. I bedömningen av konsekvenserna för människor är det viktigt att konsekvenserna identifieras och bedöms för var och en människogrupp alltid då det är möjligt.

Gör en kritisk granskning av representativiteten bland dem som deltar i beredningen och vilka som representerar dem som inte automatiskt har någon representant.

Nedan presenteras två metoder för att snabbt identifiera konsekvenserna. Om det är sannolikt att konsekvenser uppstår, ska du övergå till mer detaljerade granskningar.

1.2.1 Matris för identifiering av konsekvenser

Identifieringen av konsekvenserna kan påbörjas från vilken som helst punkt i tabellen, men det finns skäl att gå igenom alla rutor. När en människogrupp som berörs av konsekvensen identifieras, ska denna inkluderas i den första kolumnen och den identifierade konsekvensen på samma rad i kolumnen för konsekvenser i sin helhet.

Slutligen är det viktigt att bedöma huruvida olika obetydliga konsekvenser tillsammans bildar en betydande helhet och huruvida konsekvenserna hopar sig korsvis mellan människogrupperna som du identifierat på de olika raderna (till exempel konsekvenser som påverkar både jämställdheten mellan könen och den etniska bakgrunden eller fattiga barnfamiljer inom glesbygdsområden).

Konsekvenser i sin helhet/ Påverkas av konsekvensen	för välfärden och dess fördelning	för hälsan och dess fördelning	för jäm- ställdheten och likabe- handlingen	Annat, vad?
Uppstår det konsekvenser för olika åldersgrupper?				
Uppstår det konsekvenser för män eller kvinnor?				
Uppstår det konsekvenser för olika språk- och kulturgrupper?				
Uppstår det konsekvenser för olika socioekonomiska grupper?				
Uppstår det konsekvenser för invånare i olika områden?				
för andra, vilka?				

1.2.2 Checklista

När du undersöker hur en konsekvens fokuseras eller identifierar vilka som påverkas av denna ska du ta närmare del av särskilda aspekter.

- för barn vad innebär detta?
- för könen vad innebär detta?
- för olika språkgrupper vad innebär detta?
- för välfärden och hälsan vad innebär detta?
- för livsmiljöhälsan vad innebär detta?
- för likabehandlingen? vad innebär detta?

1.3 BEGRUNDAN AV KONSEKVENSERNAS BETYDELSE

Betydelsen av konsekvensen kan analyseras till exempel med hjälp av följande frågor:

1. Vilka befolkningsgrupper påverkas av konsekvenserna? Vilka egenskaper har befolkningsgruppen som berörs av konsekvensen? (storlek, struktur)? Utsätts befolkningsgrupper som har låg tolerans för förändringar (till exempel barn eller äldre, arbetslösa, kulturella minoriteter)? Är det någon särskild befolkningsgrupp som påverkas av konsekvenserna och för vilken man inte hittar någon representant och för vilken det inte nödvändigtvis finns någon indikatorinformation.
2. Hur länge varar konsekvensen? Är konsekvenserna av engångskaraktär eller permanenta? Vilka konsekvenser är kortvariga, vilka långvariga?
3. Hur sannolikt är det att konsekvensen förverkligas? Är det möjligt att bedöma alla, även de mest osannolika, riskerna?
4. Hur fördelas de eventuella fördelarna och nackdelarna? Är konsekvenserna allvarliga eller oåterkalleliga? Kan de negativa konsekvenserna lindras på något sätt? Kan medborgarna själva påverka att konsekvenserna realiserar eller blir till exempel någon människogrupp tvungen att bara anpassa sig till konsekvensen?
5. Är konsekvensen en del av en mer omfattande konsekvenskedja eller -nät och därför viktig? Ger författningen upphov till samverkningar eller kumulativa konsekvenser tillsammans med annan lagstiftning som bereds eller är i kraft?
6. Anknyter några kontroversiella tolkningar till konsekvenserna? Om det gör det, lönar det sig att reda ut konsekvensen och öppna upp konsekvenser som eventuellt står i konflikt sinsemellan.
7. Ger konsekvensen upphov till exempel exponering, skador eller dödsfall? Påverkar konsekvenserna till exempel människornas utkomst eller boende? Bedöm betydelsen med hjälp av till exempel begreppet risk.

Om konflikter eller oklarheter anknyter till konsekvensen, lönar det sig att inkludera konsekvensen i bedömningen. Om alla delaktiga beskriver konsekvensen som obetydlig, kan konsekvensen förbises med ett omnämnande.

Exempel på hur behovet av en konsekvensbedömning gällande regeringens propositioner om beskattning kan struktureras:

Klass I, Propositioner som ovillkorligen kräver en konsekvensbedömning

Propositioner som ger upphov till konsekvenser i början av den kortaste konsekvenskedjan eller som enligt litteraturen skulle ge upphov till en betydande konsekvens för befolkningens välfärd och hälsa samt dess fördelning.

Till exempel:

alla propositioner som medför väsentliga konsekvenser för inkomsterna, inkomstfördelningen, boendet, utövandet av näringsverksamhet, sysselsättningen i en befolkningsgrupp, i synnerhet i fråga om dem som har den svagaste ställningen, till exempel barn och låginkomsttagare
propositioner med anknytning till levnadsvanorna om exempelvis accis på alkohol och tobak,
propositioner om arvs- och gåvoskatt,
propositioner om energi- och elskatt, samt
propositioner om sjukförsäkring och arbetsgivares socialskyddsavgift

Klass II, Regeringspropositioner som ska bedömas

Propositioner som ger upphov till konsekvenser i början av en måttlig konsekvenskedja och som gäller befolkningens välfärd och hälsa och dess fördelning eller hälsan bland dem som har den svagaste ställningen.

Till exempel:

propositioner som påverkar statens eller kommunernas skatteinkomster eller inkomster och därmed indirekt finansieringen av tjänster och socialskydd,
propositioner som förebygger eller minskar kringgående av skatt eller grå ekonomi,
propositioner som mer allmänt ger upphov till smärre konsekvenser för konkurrenskraften eller företagets verksamhet,
propositioner som kan ge upphov till obetydliga konsekvenser för sysselsättningen,
propositioner som kan ge upphov till indirekta konsekvenser för anordnandet av utbildning,
propositioner som ger upphov till indirekta konsekvenser för livsmiljön, till exempel de propositioner om bil- och fordonsskatt vars syfte är att skapa positiva konsekvenser för luftkvaliteten.

Klass III, Inga direkta konsekvenser, men kan påverka samhällskohesionen

Lagförslagen ger inte upphov till några direkta konsekvenser eller konsekvenser i början av en kort konsekvenskedja då det gäller välfärden och hälsan bland olika befolkningsgrupper, men de kan dock förändra människornas uppfattning om rättvisa och likställdhet inför lagen eller tillgången till tjänster och kvaliteten på dessa. Detta kan ge upphov till konsekvenser för den sociala kohesionen i samhället.

Observera att även om ett enskilt lagförslag inte ger upphov till några direkta konsekvenser, så kan flera parallella författningsprojekt tillsammans skapa en betydande konsekvens.

Till exempel:

avtal om informationsbyte i skattefrågor eller / och om undanröjande av dubbelbeskattning gällande inkomstskatter,
avtal om informationsbyte gällande skatter,
tekniska förändringar (tillfällig förlängning av praxisen eller den utsatta tiden, ändring av ikraftträdande, komplettering av en tidigare proposition eller kortvarig ändring av en gällande lag),
propositioner gällande en reform av Skatteförvaltningens organisation,
propositioner gällande ändringar i skattemyndigheternas verksamhet och gällande betalning, redovisning, deklaration och återbäring av skatter,
propositioner som gäller förebyggande av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Behovet av konsekvensbedömningar

Åren 2007–2010 gjordes sammanlagt 141 regeringspropositioner gällande beskattning, och av dessa var

- 29 "Propositioner som ovillkorligen kräver en konsekvensbedömning"
- 30 "Propositioner som ska bedömas"
- 82 propositioner "som sannolikt inte ger upphov till konsekvenser för hälsan, men eventuellt för kohesionen i samhället"

Läs mer

Alastalo Miisa (2013) Verotusta koskevat hallituksen esitykset eduskunnalle hallituskaudella 2007–2010 sosioekonomisten terveyserojen kaventamisen näkökulmasta – onko esitysten terveysvaikutuksia arvioitu? Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö. Pro Gradu. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94427/GRADU-1381219006.pdf?sequence=1>

1.4 BEDÖMNINGSMETODER

När bedömningar görs är det viktigt att beakta följande:

- Att beskriva och bedöma konsekvenserna för människor i allmänhet och för identifierade människogrupper
- Att anteckna konsekvenserna och bedömningarna under arbetets gång
- Att ordna samråd och ha en dialog jämlikt med olika intressentgrupper
- Att anlita experter på innehållet och forskare inom branschen

Menetelminä:

- Tärkeintä on sidosryhmien aito vuorovaikutus ja niiden kuuleminen, joihin vaikutukset kohdistuvat. Oikeusministeriön [Säädösvalmistelun kuulemisoppaaseen](#) on koottu kuulemiseen perustuvia menetelmiä, joita voidaan hyödyntää myös vaikutusten arviointiin.
- Yhteistyöryhmät, kuulemiset, lausunnot
- Asiantuntija-arviot, vuorovaikutukseen perustuvat arvioinnit, tarkistuslistat, matriisit, vaikutustaulukko

- 4R-menetelmässä tarkastellaan avainsanoihin liittyvin analyysien ja kysymyksiin, kuka saa mitä ja millä ehdoilla. (<http://www.government.se/contentassets/3d89b0f447ec43a4b3179c4a22c370e8/gender-mainstreaming-manual-sou-200715>)

Modell på en konsekvenstabell

Rubricera kolumnerna med namn som beskriver de olika lösningsalternativen och rubricera raderna med konsekvenserna. Beskriv i varje ruta vilka konsekvenser det aktuella lösningsalternativet ger upphov till.

	Lösning 1	Lösning 2	osv.
Konsekvens A	bedöm konsekvens A, om lösning 1 förverkligas	bedöm konsekvens A, om lösning 2 förverkligas	
Konsekvens B	bedöm konsekvens B, om lösning 1 förverkligas	bedöm konsekvens B, om lösning 2 förverkligas	
osv.			

Differentierande jämförelsemetoder: (<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/ihmisiin-kohdistuvien-vaikutusten-arviointi/miten-iva-toteutetaan/vaihtoehojen-vertailu/eritteleva-vertailu>)

Flera metoder: (<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/ihmisiin-kohdistuvien-vaikutusten-arviointi/miten-iva-toteutetaan/menetelmat>)

Metoder och informationskällor för bedömning av konsekvenserna av politiska åtgärder (http://www.ym.fi/download/YMra162013_Menetelmia_ja_tietolahteita_politiikkatoimien_vaikutusten_arviointiin/70dc0dc5-d0bb-4f1c-9128-437a80ac6dd8/40144)

Modeller:

Statistikcentralen upprätthåller och distribuerar mikrosimuleringsmodellen SISU som modellerar Finlands personbeskattnings- och socialskyddssystem. SISU-modellen är ett beräkningsverktyg avsett för planering, uppföljning och evaluering av personbeskattningen och socialskyddslagstiftningen. (http://www.stat.fi/tup/mikrosimulointi/index_sv.html)

Ministeriet använder simuleringsmodeller, till exempel

- Tuja-modellen för att bedöma konsekvenserna av ändringar i beskattningen och förmånerna för hushållens disponibla inkomster samt statens inkomster och utgifter.
- Jutta-modellen som innehåller den centrala delen av lagstiftningen om socialskyddet och personbeskattningen i Finland

Exempel på beskrivning av konsekvenser enligt befolkningsgrupp

”Konsekvenserna av en enskild proposition kan identifieras som konsekvenser som samtidigt påverkar även mycket olika människogrupper (kursivering THL):

”2.2. Konsekvenser för olika medborgargrupperns ställning

Kvinnor är oftare sysselsatta på deltid än män. Av dem som fått jämkad dagpenning i fråga om det inkomstrelaterade skyddet har tre fjärdedelar varit kvinnor. Av dem som har fått jämkad förmån över tre år är kvinnornas andel ännu större, över 80 procent. (...)

Ju längre jämkad arbetslöshetsförmån har betalats, desto större andel av mottagarna hör till de äldre åldersklasserna. (...)

De vanligaste yrkena bland dem som hade fått jämkad arbetslöshetsförmån över 36 månader var inom yrkessektorerna fastighets- och städningsarbete, försäljningsarbete, inkvarteringsverksamhet samt sekreterar- och kontorsarbete. (...)

Även om partiell sysselsättning i kombination med jämkad arbetslöshetsförmån förbättrar den arbetslösas ekonomiska ställning är partiellt arbetslösa huvudsakligen låginkomsttagare, (...)

(Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 15 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa RP 123/2007 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070123?search%5Ball%5D=&search%5Bany%5D=&search%5Bphrase%5D=kansalaisryhmien%20asemaan&search%5Bwithout%5D=&search%5Btype%5D=tekstihaku#highlight1>)

1.5 BEDÖMNINGENS KVALITET

När det gäller bedömningens kvalitet ska du kontrollera att

- säädöksen vaikutukset eri väestöryhmiin on tunnistettu
- vuorovaikutus ja osallistuminen on ollut riittävää ja tasapuolista
- mitattavat ja mittaamattomat asiat käsitellään erikseen eikä niitä yhteismitallisteta ts. muuteta esimerkiksi laadullisia vaikutuksia kustannusvaikutuksiksi silloin kun ne eivät luontevasti ole muutettavissa
- arvioinnin vaiheet kytkettyvät toisiinsa loogisesti eli arviointi pohjautuu edellisiin vaiheisiin
- todennäköiset vaikutusketjut tai vaikutusverkot on kuvattu
- lähtötietojen, -arvojen ja -oletusten aiheuttama epävarmuutta on pohdittu
- tarkistuskierrokset ja osallistuminen sekä eri tahojen mielipiteet ja mielipide-erot on kirjattu riittävän selvästi
- mallinuksissa käytettyjen kerrointen ja priorisointien käyttö on läpinäkyvää ja perusteltua

Exempel på beskrivning av konsekvenser enligt befolkningsgrupp

”Rättsskyddet för personer som ansöker om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården förbättras genom ett mer enhetligt, öppet och smidigt system för erkännande av yrkeskvalifikationer och studieperioder än tidigare. Sökandens rättsskydd förbättras också genom att man i lagen föreskriver om de bilagor som skall fogas till ansökan och om fristerna för handläggning av ansökan.

Informationsutbytet mellan hälso- och sjukvårdsmyndigheterna förbättras i och med IMI. Systemet för informationsutbyte möjliggör ett mer effektivt utbyte av uppgifter om yrkesutbildade personers utbildning och yrkesutövning mellan hälso- och sjukvårdsmyndigheterna, vilket i sin tur främjar bättre förverkligande av patientsäkerheten.

Patientsäkerheten förbättras också av ett tydligt krav på att en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården skall ha de språkkunskaper som uppgiften förutsätter.”

(Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården RP 22/2007 <http://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2007/20070022.pdf>)

2 DEL 2, ASPEKTER I BEDÖMNINGEN AV KONSEKVENSER FÖR MÄNNISKOR

Nedan presenteras några aspekter för granskningen, särskilt gällande social- och hälsovårdsbranschen, vid bedömningen av konsekvenserna för människor. Utöver dessa finns det också andra särskilda frågor, till exempel konsekvenserna för säkerheten, rättsskyddet och sysselsättningen.

2.1 KONSEKVENSER FÖR VÄLFÄRDEN, HÄLSAN OCH FÖRDELNINGEN AV DESSA

Om dessa konsekvensbedömningar finns det fördjupande guider och material. En förteckning över dessa finns längst ner på sidan.

Vad det är fråga om

JUppgifterna inom alla förvaltningsområden omfattar lösningar som påverkar den sociala välfärden och hälsan. Beslut som gäller människornas vardagsmiljö, hem, daghem, skola, arbetsplatser, bostadsområde och trafik kan förstärka eller försvaga hälsan och den sociala välfärden. (JM 2007)

Det räcker inte alltid att bedöma endast den genomsnittliga förändringen i välfärden och hälsan, utan konsekvenserna måste granskas för varje människogrupp.

Varför denna konsekvens är viktig

Välfärds- och hälsoskillnaderna enligt den socioekonomiska ställningen ökar fortlöpande. En 35-årig tjänsteman lever i genomsnitt 6 år längre än en arbetare. Sedan början av 1980-talet har skillnaden ökat med 1,5 år. Samma skillnad kan skönjas bland kvinnorna. Välfärds- och hälsoskillnaderna är varken etiskt eller ekonomiskt godtagbara. I fråga om följderna känner man till att barnfattigdom är allvarligare och får långvarigare effekter än fattigdom som upplevs i vuxen ålder.

De förebyggande åtgärderna ger inte nödvändigtvis upphov till några omedelbara konsekvenser, men på lång sikt kan konsekvenserna för såväl hälsa och välfärd som ekonomi vara betydande. Författningsprojekten ska ses som en helhet, och då har en enskild författning eller åtgärd betydelse uttryckligen som en del av helheten. (JM 2007)

Checklistor för identifiering av konsekvenser

Påverkar författningen någon särskild människogrupp enligt

- kön,
- ålder,
- socioekonomisk ställning eller
- bostadsort?

Finns det inom den människogrupp som du identifierat någon undergrupp som påverkas av konsekvenserna på basis av

- inkomster, förmögenhet,
- utbildning,
- yrkesställning eller
- ställning på arbetsmarknaden?

Vilka faktorer påverkar människogruppen du identifierat och dess undergrupp och på vilket sätt

- Levnadsförhållanden: arbetsförhållanden, boendeförhållanden, trafik- och rörlighetsmöjligheter,
- Levnadssätt och val: rökning, rikligt alkoholbruk, nutrition och motion,
- Kulturella faktorer: identitet, underkulturer, social sammanhållning
- Tjänsternas jämbördighet: hälso- och socialvårdstjänster, övriga tjänster,

Delfaktorer i vilka en ändring kan ge upphov till konsekvenser för välfärden och hälsan

Checklista för faktorer som påverkar välfärden och hälsan:

individuella faktorer:

- ålder,
- kön,

- genom,
- kunskaper,
- färdigheter,
- erfarenheter och levnadssätt,

sociala faktorer:

- socioekonomisk ställning,
- utkomst,
- sociala nätverk och samhällsnätverk,
- inbördes växelverkan

strukturella faktorer:

- utbildning,
- levnadsförhållanden.
- livsmiljö,
- arbetsförhållanden,
- jämlik tillgång till fungerande bastjänster

kulturella faktorer:

- fysisk och politisk säkerhet samt säkerhet i den ekonomiska miljön,
- trivsamhet,
- interaktion och
- inställningar till hälsan.

(SHM 2006 Kvalitetsrekommendation för främjande av hälsa)

Checklista för sociala konsekvenser (SHM 1999 sammanfattning):

Kontrollera karaktären av varje ändring, är den stor, liten eller osäker.

Befolkning

- Antal, sammansättning
- Befolkningsstrukturens mångsidighet
- Ändringen med tanke på särskilda befolkningsgrupper (de som har den svagaste ställningen, äldre, funktionshindrade och barn)

Socioekonomiska förhållanden

- Sysselsättning/arbetslöshet
- Näringsstruktur
- Inkomstnivå och -struktur
- Förmögenhetsförhållanden och -struktur
- Levnadskostnader

Värden, normer

- Beteende
- Livskvalitet, levnadssätt eller livsstil
- Befolkningsgruppernas ställning och inbördes förhållanden

Tillgång till tjänster

- Privat, offentlig servicestruktur
- Tillgänglighet

Delaktighet

- Sociala förhållanden
- Deltagande i beslutsprocesser och påverkande,
- Informationstillgång, dataförbindelser,
- Trafik- och rörlighetsmöjligheter (arbete, tjänster, gång- och cykeltrafik)
- Kultur och motion
- Säkerhet

Checklista för faktorer som identifierar den mentala hälsan (SHM 2004)

Socialt stöd och annan växelverkan

- individnivå
- familjekrets
- förskolepedagogik, skola och fortsatta studier
- arbete
- samfund och miljö
- förvaltning och service

Samhällsstrukturer och -resurser som konsekvens

- samhällspolitik
- organisationernas riktlinjer för verksamheten
- utbildningsresurser
- boendeförhållanden
- ekonomiska resurser
- tjänsternas tillgänglighet och kvalitet

Individuella faktorer och erfarenheter som konsekvens

- känslor-observationer-åtgärder
- identitet, självuppfattning och självförtroende
- oberoende
- anpassningsförmåga (coping, stresshanteringsförmåga)
- övriga personliga resurser (utbildning, kunskaper och kompetens)
- livets subjektiva meningsfullhet
- fysisk hälsa

Kulturella värden som konsekvens

- de härskande samhällliga värdena (jämlighet, mänskliga rättigheter)
- samhällligt värde som den mentala hälsan getts

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

SHM (2007) Kvalitetsrekommendation för främjande av hälsa http://stm.fi/documents/1271139/1359643/terveydenlaatusuositus_1.pdf/adbc-baf5-7cad-4e36-86bc-77fac9769466

THL (2006) Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012112810080>

SHM (1999) Ympäristövaikutusten arviointi: ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504225515>

Antti Alila, Kari Gröhn, Ilari Keso, Raija Volk (2011) Sosiaalisen kestävyysden käsite ja mallintaminen. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2011:1 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3216386&name=DLFE-15314.pdf

Webbtjänsten Valfärdskompassen innehåller en samling med de cirka hundra viktigaste indikatorerna för befolkningens välfärd, hälsa och social- och hälsovårdstjänster.

SOTKANet innehåller omfattande statistiska uppgifter om välfärd, hälsa och tjänstesystem för alla kommuner i Finland.

TEAvisari är en webbtjänst som beskriver kommunens verksamhet för att främja kommuninvånarnas hälsa. verksamheten för att främja hälsan beskrivs genom bland annat engagemang, hälsouppföljning och behovsanalys, resurser, gemensam praxis och delaktighet.

Adresser med statistik över användningen av berusningsmedel och skadorna som denna orsakar har samlats på THL:s webbplats.

I Terveyspuntari beskrivs befolkningens prevalensskillnader, arbetsförmågenhet och förmåner enligt område.

TEHO-verktyget är ett verktyg för presentation av befolkningens hälso- och välfärdsindikatorer som kan användas för att söka och rapportera hälso-

och välfärdsindikatorer i SOTKANet. Verktøget visar i vilken riktning den valda indikatorn håller på att ändras och karaktären av förändringen tidsmässigt samt den egna kommunens situation i förhållande till referenskommunerna.

I webbtjänsten Terveystemme finns statistik- och uppföljningsuppgifter om de socioekonomiska välfärds- och hälsoskillnaderna för hela Finland och områdesspecifika uppgifter.

Den mentala hälsan:

Centralförbundet för Mental Hälsa <http://mtkl.fi/pa-svenska/>

Bedömning av konsekvenserna för den mentala hälsan som en del av beslutsprocessen. Föreningen för Mental Hälsa i Finland, Meddelande 9.10.2012 http://www.mielenterveysseura.fi/tiedotus_ja_julkaisut/tiedotteet/mielenterveysvaikutusten_arviointi_osaksi_paatoksentekoa.1443.news

SHM (2004) Mielenterveystyö Euroopassa. Redaktion: Juha Lavikainen, Eero Lahtinen, Ville Lehtinen. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes).

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2004:17. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2004/10/pr1097823366926/passthru.pdf>

SHM (2008) Työ, henkinen hyvinvointi ja mielenterveys. Social- och hälsovårdsministeriets utredningar 2008:33 http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1057275#fi

THL:s statistik som gäller den mentala hälsan (<http://www.thl.fi/fi/aiheet/mielenterveys#Tilastot>)

Mielenterveyden keskusliiton Mielenterveysbarometri (<http://mtkl.fi/tieto-mielenterveydesta/ammattilaisille/>)

Exempel

Genom en proposition främjas också skyddet för hälsan och säkerheten. Förbud mot och begränsning av utsläppande på marknaden av tekniska anordningar som är farliga för hälsan och säkerheten minskar antalet olycksfall som sådana anordningar föranleder och avsikten med regleringen är att förebygga skador och dödsfall som orsakas av anordningar som konstaterats vara farliga. (RP 204/2012 rd, 4)

De föreslagna ändringarna av maximibeloppen av indrivningskostnader för konsumentfordringar minskar indrivningskostnadernas belopp i fråga om sedvanliga konsumentfordringar. På det sättet kan man i viss mån förhindra att den betalningsskyldighet som gäller indrivningskostnader försvårar situationen för privatpersoner som har betalningssvårigheter. Ett lägre belopp av indrivningskostnader underlättar också skötseln av skuldproblem som redan uppstått. I samma riktning inverkar i vissa situationer konsumentgäldenärens rätt att begära att indrivning enligt indrivningslagen avbryts och att ärendet överlämnas till rättslig indrivning. Genom de föreslagna bestämmelserna kan man även minska allvarliga sociala och hälsomässiga olägenheter som ofta hänför sig till överskuldsetting. (RP 57/2012 rd, 24–25)

2.2 KONSEKVENSER FÖR MILJÖHÄLSAN

Vad det är fråga om

Betydande förändringar i människornas hälsa eller i de hälsomässiga förhållandena i deras levnadsmiljö kan ge upphov till sanitära olägenheter som avses i hälsoskyddslagen. Enligt 1 § i hälsoskyddslagen (SHM 1999) är en sanitär olägenhet

- en sjukdom som kan konstateras hos människan,
- en annan hälsostörning eller
- förekomsten av en sådan faktor eller omständighet, som kan minska sundheten i befolkningens eller individens livsmiljö.

Varför denna konsekvens är viktig

Människan har rätt att andas, äta och dricka samt röra sig i sin miljö så att hennes hälsa inte äventyras.

Checklistor för identifiering av konsekvenser

Kontrollera för varje faktor som ger upphov till en hälsomässig konsekvens (SHM 1999)

- karaktären av den eventuella konsekvensen för hälsan (dödsfall, skada, sjukdom, symtom, hälsomässiga förhållanden)
- hur stor och känslig den befolkningsgrupp är som påverkas av konsekvensen,
- olägenhetens styrka, varaktighet och olägenhetens eventuella variation under ett år/ett dygn)

Checklista för faktorer som ger upphov till konsekvenser för miljöhälsan:

- olycks- och olycksfallsrisker
- förändring i risken för en storolycka
- förändring i olycksfallsrisken
- exponering för kemikalier

olägenheter som luftföroreningar ger upphov till

- dammolägenheter (svävande damm och damm som lägger sig)
- luktolägenheter
- gaser som är skadliga för hälsan

olägenheter som beror på buller

- risk för hörselskada (över 85 dB)
- bullerolägenhet (55 dB, 35 dB, 30 dB)

olägenheter som beror på hushållsvattnets kvalitet

- förorenat råvatten från vattenverk
- förorenat brunnsvatten
- brist på bra hushållsvatten

olägenheter som beror på livsmedlens kvalitet

- luftföroreningar i livsmedel
- jordmånsföroreningar i livsmedel
- vattenföroreningar i livsmedel
- förorenade naturprodukter

olägenheter som beror på att strålexponeringen ökar

- strålning från kosten
- strålning från luften
- strålning från vatten och jordmån

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

THL:s webbplats om miljöhälsa <http://www.thl.fi/sv/web/miljohalsa>

Webbplats om integrerad bedömning av miljöhälsan <https://www.thl.fi/sv/web/miljohalsa/halsokonsekvensbedomning/webbplats-om-integrerad-bedomning-av-miljohalsan> är i första hand avsedd för politikernas planering, men kan också vara till hjälp för andra som är intresserade av konsekvensbedömning och för studerande.

Opasnet är en arbetsmiljö på webben som skapats för att göra bedömningar av miljöhälsan och för att ge information om dessa bedömningar. (SHM 1999)

Databasen ExpoFacts (<https://www.thl.fi/sv/web/miljohalsa/halsokonsekvensbedomning/databasen-for-exponeringsfaktorer-expofacts>) huvudsakliga syfte är att vara en informationskälla vid bedömning av miljöexponering och anknytande hälsorisker, men den kan också användas som informationskälla inom det administrativa beslutsfattandet.

Exempel

De energi- och klimatpolitiska strategier som har utarbetats hittills har visat att målen för minskning av växthusgasutsläpp ger upphov till positiva effekter på miljön och hälsan men också möjliga konflikter mellan olika samhälleliga mål. Om man fäster uppmärksamhet vid möjliga konflikter mellan samhälleliga mål och skapar ett planeringssystem där konflikter kan lösas ger klimatlagen indirekta positiva effekter också utanför klimatpolitiken. (Klimatlag RP 82/2014)

2.3 KONSEKVENSER FÖR BARN

Vad det är fråga om

Barn påverkas ofta på ett annat sätt än vuxna av konsekvenserna av ett beslut. Juridiskt sett är konventionen om barnets rättigheter förpliktande, och dess innehåll ska beaktas när man fattar beslut som påverkar barn. De förpliktelser som sätts upp i konventionen ska granskas som en helhet, och vid beredningen av beslut förutsätter det ofta en tvärspektoriell insamling av uppgifter.

I bedömningen av konsekvenserna för barn granskas faktorer som påverkar barnens och barnfamiljernas välfärd och förverkligandet av deras rättigheter som en helhet. Bedömningen av konsekvenserna för barn är ett verktyg i besluten som gäller att bedöma barnets bästa. I bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till de aktuella barnens situation, förhållanden och behov.

Varför denna konsekvens är viktig

Granskningen av hur barnets rättigheter förverkligas grundar sig på FN-konventionen om barnets rättigheter som i Finland gäller som en lag. Juridiskt sett är konventionen om barnets rättigheter förpliktande och ska beaktas när man fattar beslut som påverkar barn. Enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter ska barnets bästa prioriteras vid alla beslut som rör ett barn. Syftet med begreppet barnets bästa är att säkerställa förverkligandet av de rättigheter som erkänts i konventionen och barnets övergripande utveckling.

Också i grundlagen förutsätts det att barn behandlas jämlikt som individer och att barnen har rätt att påverka frågor som gäller dem själva.

Bedömningen av konsekvenserna för barn är ett verktyg för att reda ut barnets bästa. För att barnets bästa ska kunna prioriteras ska konsekvenserna av ett beslut för barn identifieras. FN:s kommitté för barnets rättigheter har gett en allmän kommentar om barnets rätt att få sitt bästa satt i första rummet (allmän kommentar 14).

Allmänna kommentarer, kommittén för barnets rättigheter (<http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/allman-na-kommentarer/>)

Granskningen i bedömningen av barnets rättigheter grundar sig på de rättigheter som tryggats i konventionen om barnets rättigheter. Särskilt viktigt är det att beakta de allmänna principerna i konventionen, dvs. barnets bästa prioriteras vid allt beslutsfattande, alla barn är jämlika, barnet har rätt till ett gott liv och barnets åsikter ska beaktas.

I konsekvensbedömningen beaktas situationen, förhållandena och behoven bland barn och barngrupper som påverkas av ett beslut. Som resultat av bedömningen av konsekvenserna för barn kan man föra fram rekommendationer om ändringsförslag, alternativ och förbättringar.

För att genomföra konventionen om barnets rättigheter krävs det att beslutsfattarna känner till konsekvenserna för barn när de tar avgöranden. Bedömningen av konsekvenserna för barn är en viktig del av verkställigheten av konventionen om barnets rättigheter (se den allmänna kommentaren nr 5 från kommittén för barnets rättigheter om allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter, punkt 45 och den allmänna kommentaren nr 14 om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, punkt 99).

När man fattar beslut som påverkar barn och unga ska de juridiska grunderna beaktas och dessutom är det klart att det är viktigt att veta att målen uppnås och att man känner till konsekvenserna av besluten.

Checklistor för identifiering av konsekvenser

I beslutsprocesserna ska barnets bästa bedömas och prioriteras, om man fattar beslut som påverkar ett barn, en barngrupp eller barn i allmänhet. Vid en bedömning av konsekvenserna för barn måste man alltid ta reda på barnets åsikt. Principerna om prioritering av barnets bästa och respekt för barnets åsikter kompletterar varandra. Kommittén för barnets rättigheter har publicerat den allmänna kommentaren nr 12 om barnets rätt att bli hörd.

Exempel på konsekvenser som påverkar barn

Kom ihåg att granska konsekvenserna med tanke på olika barngrupper. Granskningen anknyter till principen om icke-diskriminering i artikel 2 i konventionen om barnets rättigheter.

Utkomst

- påverkar förverkligandet barnfamiljernas utkomst, fattigdomen i barnfamiljer?

Hälsa

- innebär förverkligandet att olycks- eller olycksfallsriskerna ökar eller minskar? hur?

- ger förverkligandet upphov till luft- eller vattenföroreningar (damm, lukt, gaser,
- mineraler, strålexponering)?
- ökar/minskar bullerolägenheterna?
- påverkar förverkligandet barnens nutrition och ätbeteende?
- konsekvenser för den mentala hälsan
- problem i byggnader, inomhusluft

Människorelationer

- främjar förverkligandet barnets relationer med sina föräldrar, syskon, far- och morföräldrar?
- leder förverkligandet till att barnet har möjlighet att knyta andra vuxenkontakter? konsekvenserna för kontakternas permanens till exempel på daghem eller i skolan
- vilka konsekvenser ger förverkligandet upphov till för barnens inbördes förhållanden och gruppdynamiken/mobbningen och ensamheten?
- ökar det naturliga umgänget mellan barn i olika åldrar eller isolerar sig barnen i sina egna utrymmen?

Säkerheten i uppväxtmiljön

- vilka konsekvenser ger författningen upphov till för den fysiska, psykiska och sociala säkerheten i barnens uppväxtmiljö?
- vilka konsekvenser får författningen för säkerheten i barnens uppväxtmiljö? konsekvenserna i familjen, kamratförhållandena, på daghemmet, i skolan, i hobbyverksamhet, i boende- och levnadsmiljön?
- Konsekvenserna för olika barngrupper

Förskolepedagogik och skola

- ger författningen upphov till konsekvenser för förskolepedagogiken eller skolgången?
- ger författningen upphov till konsekvenser för barnens möjligheter till livslångt lärande?
- konsekvenserna för olika barngrupper, till exempel flickor/pojkar, barn i olika åldrar, barn med inlärningssvårigheter, funktionshindrade barn, barn med invandrabakgrund

Tillräcklig utkomst och levnadsnivå

- hur påverkar författningen barnfamiljernas utkomst och fattigdom i barnfamiljer?
- hur påverkar författningen barnfamiljer i annorlunda socioekonomisk ställning?

Vila, lek, fritid och hobbyn

- hur påverkar författningen barnens möjligheter till vila, lek, fritid och hobbyn?

- konsekvenserna för olika barngrupper, till exempel flickor/pojkar, barn i olika åldrar, funktionshindrade barn, barn som lever i fattiga familjer, barn med invandrarbakgrund

Boende och rörlighet

- kan barnen röra sig självständigt och utan hinder på bostadsområdet, på vägen till skolan och hobbyverksamhet?
- påverkar åtgärden funktionshindrade barns möjligheter att röra på sig?
- ökar eller minskar möjligheterna för barnen att röra sig på egen hand?
- bidrar författningen till trivsammare och sundare bostäder/bostadsområde?
- reserveras tillräckligt med lek-, motions- och vistelseutrymmen för barnen?

Smidighet i vardagen

- påverkar förverkligandet barnens sovande/väckning/dagsrytm?
- blir barnen tvungna att fortlöpande förflytta sig från ett ställe till ett annat?
- blir barnen tvungna att vänta upprepade gånger?
- har barnen möjlighet till privatliv och avskildhet?
- ökar/minskar hobbymöjligheterna?
- vilka konsekvenser ger förverkligandet upphov till för barnens psykiska och fysiska säkerhet?
- leder förverkligandet till att familjen får mer gemensam tid till förfogande?

Deltagande

- ökar barnens möjligheter att delta i beslutsprocessen?
- förbättras barnens informationstillgång?
- deltagande i frågor som gäller en själv, det egna livet och den egna miljön
- får barnen information på ett tillräckligt tydligt och begripligt språk?
- behandlas barnen som aktiva aktörer?
- respekteras barnens åsikter?

Jämställdhet

- påverkar frågan barnens regionala jämställdhet?
- påverkar frågan barnens sociala jämställdhet?
- påverkar frågan jämställdheten mellan pojkar och flickor?
- påverkar frågan den etniska/kulturella jämställdheten?
- vilka konsekvenser ger förverkligandet upphov till då det gäller jämlika utbildningsmöjligheter och hobbymöjligheter för barn?

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

Barnombudsmannen <http://www.lapsiasia.fi/lapsivaikutusten-arviointi>
Allmänna kommentaren nr 14 (2013) om barnets rätt att få sitt bästa sätt i främsta rummet (artikel 3.1) på finska http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRS_14.pdf, på engelska: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf
http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=97173&-name=DLFE-8048.pdf

Alla allmänna kommentarer hittas genom barnombudsmannens webbplats. På webbplatsen finns en översättning till finska av de allmänna kommentarerna samt länkar till de allmänna kommentarerna på engelska och svenska. <http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/komitean-yleiskommentit/>

Lapsen oikeuksien käsikirja <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-kasikirja/>

THL:s webbtjänst Tillsammans för en bättre välfärd ger information om basservicen för barn, ungdomar och familjer samt stöd för att utveckla dessa. Informationen tillhandahålls i en form som lämpar sig för experternas, ledningens och beslutsfattarnas vardag. <https://www.thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer>

Genom enkäten Hälsa i skolan (<https://www.thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/befolkningsundersokningar/enkaten-halsa-i-skolan/bestallning-av-resultat>) insamlas information om de ungas levnadsförhållanden, skolförhållanden, upplevd hälsa, hälsovanor och om elev- och studerandehälsovården.

I webbtjänsten Terveystemme (på finska) (<http://terveytemme.fi/lastenterveys/index.html>) finns information om undersökningen Lasten ja nuorten terveysseurantatutkimus (LATE)

Nationella indikatorer för barns välfärd (http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/Lasten_hyvinvoinnin_kansalliset_indikaattorit.html?lang=sv) på undervisnings- och kulturministeriets webbplats.

Statistik om barnens och ungdomarnas samt familjernas välfärd som sammanställts av THL (<http://www.thl.fi/fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet#Tilastot>)

Statistik om barnens och ungdomarnas samt familjernas välfärd som sammanställts av THL (<http://www.thl.fi/fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet#Tilastot>)

Taskinen Sirpa (2006) Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen, Staakes <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193877>

Nuorisotutkimusverkosto /2014) Lasten ja nuorten kuuleminen: tietokortit hallinnon tueksi OKM:n kommenttien pohjalta uudistettu versio 11-6-2014 https://www.otakantaa.fi/download/Lasten_ja_nuorten_osallisuuden_edistaminen_Tietokortit_valmiit_muokatutpdf/7f174425-7f1d-47ed-83cd-15bf65a48dbd/11310

Alila Kirsi (2011) Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia. Barnombudsmannens byrå, publikationer 2011:7 http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsivaikutusten_arviointi.pdf

Slant Outi & Kati Rantala (2013) Vaikutusten arviointi ja lainvalmistelun perustietoja vuoden 2012 hallituksen esityksissä. Rättspolitiska forskningsinstitutets forskningsmeddelanden 122. https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB-4QFjAAahUKEwiZ2vbZvrLIAhVBvHIKHV5NDI4&url=http%3A%2F%2Fwww.optula.om.fi%2Fmaterial%2Fattachments%2Foptula%2Fjulkaisut%2Fverkkokatsauksia-sarja%2FUQ8sjng9P%2Ftta122_Slant_Rantala_2013.pdf&usg=AFQjCNFmXbPkLCw83nubDJajBBMCGSA50Q

Exempel

I exempler beskriver hur konsekvenserna för barn har bedömts fram till i dag.

RP 135/2014 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 26 a och 35 § i lagen om grundläggande utbildning: Man bedömde att propositionen skulle främja barnets välmående som helhet och minska risken för marginalisering samt garantera att det stöd som barnet behöver för att lära sig och utvecklas fortsätter. Genom lagförslaget strävar man efter att stödja och följa upp barnets fysiska, psykiska, sociala, kognitiva och emotionella utveckling och förebygga eventuella svårigheter. I propositionen bedömer man att det blir lättare att nå dessa mål och att barnen garanteras lika möjligheter att lära sig och att utvecklas, om de regelbundet varje dag deltar i förskoleundervisning. I punkten Ekonomiska konsekvenser bedömer man att reformen inte leder till några betydande ökningarna av kostnaderna inom statens eller kommunernas ekonomi, eftersom majoriteten av barnen redan i dag deltar i förskoleundervisningen. Kostnaderna har uppskattats i pengar för kommunerna och staten.

Exempel på hur barnets bästa beaktas

RP 111/2012 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sjukförsäkringslagen, 4 och 6 § i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn samt av 11 a § i lagen om barndagvård: Man bedömer att propositionen även kommer att påverka samhällets och föräldrarnas attityder på ett positivt sätt. I punkten Ekonomiska konsekvenser hade man bedömt förändringarna i fråga om staten och kommunerna. Ändringen beräknades öka utnyttjandet av faderskapsledighet. De ekonomiska konsekvenserna av propositionen hade bedömts och beräknats så att 73 procent av papporna tar ut i genomsnitt dryga 40 faderskapspenningdagar i faderskapsledighet. Pappans närvaro i hemmet när barnet är litet gör förhållandet mellan pappan och barnet starkare, och detta är förenligt med barnets och hela familjens bästa. Under den tid pappan självständigt vårdar barnet vänjer sig föräldrarna vid att även pappan kan ta ansvar för vården av barnet medan mamman är på sitt arbete. Genom ändringen är det möjligt att bättre än tidigare trygga pappornas självständiga vårdnadsansvar och förkorta mammornas frånvaro från arbetslivet. Även med tanke på barnet är lösningen bra, eftersom barnet vårdas hemma en längre tid. Ändringen har en positiv inverkan på såväl föräldrarnas inställning som inställningen i samhället i allmänhet. (RP 111/2012 rd, 8)

Hur olika barngrupper påverkas av konsekvenserna

RP 164/2014 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till socialvårdslag och vissa lagar som har samband med den: I propositionen tas även FN-konventionen om barnets rättigheter upp i bedömningen av konsekvenserna för barn. I punkten Ekonomiska konsekvenser i propositionen hade också en noggrann bedömning gjorts av konsekvenserna för staten och kommunerna. Vid beredningen av ärendet inhämtades även uppgifter om erfarenheterna inom socialvården, både av medarbetarna och klienterna. (Pakkanen & Saarimäki 2014) Valfärdsproblemen dyker ofta upp först efter en lång tid. Av denna anledning bör stödjandet och det förebyggande arbetet påbörjas i ett tidigt skede innan svåra symtom framgår.

2.4 BEDÖMNING AV KÖNSKONSEKVENSERNA

Vad det är fråga om

Det finns skäl att bedöma varje beredningsärende med tanke på kvinnor och män. Genast i början av beredningen reder man ut hur ärendet påverkar män och kvinnor, flickor och pojkar samt könsminoriteter, vad man redan känner till om befolkningsgruppernas situationer och behov samt vilka uppgifter som ytterligare behövs. I lagberedningen innebär en bedömning av könskonsekvenserna för kvinnor och män att man på förhand försöker bedöma konsekvenserna av lagen för kvinnor/män, så att inga direkta eller indirekta diskriminerande konsekvenser uppstår vid tillämpningen av lagen.

Könskonsekvenserna kan bedömas på många olika sätt. Bedömningen kan inkluderas i den övriga beredningen, dvs. i de punkter där frågor som är betydande med tanke på könen tas upp i beredningen. Den kan också göras som en separat utredning i anslutning till hela beredningen eller någon del av den-

na. Det finns också skäl att inkludera bedömningen av könskonsekvenserna i de övriga konsekvensbedömningarna (till exempel vilka ekonomiska konsekvenser propositionen ger upphov till för kvinnor och män). I konsekvensbedömningen finns det skäl att observera att också männen representerar ett kön. I bedömningen ska således också männens situationer och behov beaktas.

Varför denna konsekvens är viktig

Enligt jämställdhetslagen ska myndigheterna i all sin verksamhet främja jämställdheten mellan kvinnor och män. Redan i grundlagen har det förts in att det åligger samhället att främja jämställdheten mellan män och kvinnor. Bedömningen av könskonsekvenserna av lagprojekt och möjligheterna att främja jämställdheten är en administrativ metod som tillämpas för att främja förverkligandet av jämställdheten samt en effektiv och god förvaltning.

Jämställdhetslagen förbjuder både direkt och indirekt diskriminering på grund av kön. Med diskriminering avses att personer försätts i olika ställning på grund av kön. I EU-direktivet 76/207/EEG definieras indirekt diskriminering på följande sätt: "Indirekt diskriminering: när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringsätt särskilt missgynnar personer av ett visst kön jämfört med personer av det andra könet, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga." Artikel 2 i Amsterdamfördraget innebär att jämställdhet i enlighet med integreringsprincipen ska beaktas i hela Europeiska gemenskapens verksamhet.

Checklistor för identifiering av konsekvenser

Relevansen med tanke på män och kvinnor kan i allmänhet lätt identifieras och kräver relativt obetydligt extra arbete. Behovet av att bedöma konsekvenserna för män och kvinnor kan redas ut med stöd av hjälpfrågor, av vilka följande används mest:

- Påverkar lagprojektet människogrupper?

Om projektet påverkar människogrupper, ger det eventuellt upphov till konsekvenser för kvinnor och män. En annan fråga som kan ställas:

- Vilka är skillnaderna i fråga om män och kvinnor inom den aktuella branschen?

Om det uppenbarligen inte finns några könsgrundade skillnader

- Om lagprojektet inte påverkar människogrupper och det inte finns några skillnader mellan män och kvinnor inom den bransch som projektet gäller, uppstår det uppenbarligen inte några könskonsekvenser. I detta fall behövs ingen närmare utredning av könskonsekvenserna. Detta ska konstateras i motiveringarna i lagpropositionen.

Om skillnader som beror på könet observeras

- Om man får ett jakande svar på de ovan nämnda frågorna, är det möjligt att projektet ger upphov till könskonsekvenser. I detta fall ska de eventuella könskonsekvenserna bedömas i lagberedningen.

Om endast det ena könet påverkas av projektet

- Om man bereder ett lagprojekt som de facto påverkar endast det ena könet, ska könskonsekvenserna bedömas. Om lagprojektet påverkar ett område där det enligt statistiken råder jämställdhet mellan könen, är det till fördel att granska vilka eventuella förändringar den nya lagen skulle medföra.

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

Könsaspekterna kan bedömas till exempel med hjälp av följande frågor

Allmänt

- Främjar förslaget jämställdheten mellan kvinnor och män?
- Är kvinnorna och männen faktiskt jämställda enligt förslaget?
- Har de särskilda behoven och situationerna bland män och kvinnor identifierats i tillräcklig utsträckning?
- Behövs det särskilda lösningar som påverkar endast det ena könet i syfte att jämställdhet ska förverkligas?
- Påverkar förslaget hur jämställdheten mellan män och kvinnor förverkligas på längre sikt?

Ekonomisk ställning

- Påverkar förslaget kvinnornas och männens ekonomiska ställning på olika sätt?
- Vilka eventuella konsekvenser uppstår till exempel i fråga om löner, beskattning eller inkomstrelaterade förmåner?
- Medför förslaget en ekonomisk fördel eller nackdel för i synnerhet det ena könet?

Beslutsprocess

- Ger förslaget upphov till olika konsekvenser för män och kvinnor då det gäller möjligheterna att delta och påverka?
- Får båda könen bättre likställda möjligheter att delta i beslutsprocessen inom alla branscher?

Arbetsliv

- Ger förslaget upphov till olika slags konsekvenser för kvinnornas och männens ställning i arbetslivet?
- Blir konsekvenserna olika då det gäller sysselsättningen, anställningsvillkoren, lönerna eller arbetsförhållandena inom kvinno- och mansdominerade branscher?
- Behövs det särskilda lösningar för att trygga kvinnornas och männens ställning på arbetsmarknaden eller exempelvis främja rekryteringen och karriärsutvecklingen inom en bransch?
- Leder förslaget till en större eller mindre uppdelning av branscherna och yrkena enligt kön?
- Främjar förslaget medarbetarnas möjligheter att kombinera arbete och privatliv?

Näringsliv

- Ger förslaget upphov till olika slags konsekvenser för företag inom kvinno- och mansdominerade branscher eller företag av olika storlek?
- Leder förslaget till att någotdera könet får sämre möjligheter att verka som företagare?
- Behövs det särskilda lösningar för att stödja företagande bland kvinnor?

Utbildning

- Stöder förslaget, oavsett bransch, utbildningsmöjligheterna och yrkesutvecklingen för båda könen?
- Behövs det särskilda lösningar för att stödja utbildningsmöjligheterna för någotdera könet?
- Behövs det särskilda lösningar för att minska differentieringen enligt kön inom olika utbildningsbranscher?

Föräldraskap

- Stöder förslaget både kvinnornas och männens möjligheter att bli föräldrar och grunda en familj?
- Påverkar förslaget kvinnornas och männens ställning som när- och distansförälder på olika sätt?
- Uppmuntrar förslaget till en jämnare uppdelning av familjeledigheterna och omsorgsansvaret mellan kvinnor och män?
- Krävs det särskilda åtgärder för att fastställa faderskapet?

Offentliga tjänster

- Påverkar konsekvenserna av förslaget tjänster och stödformer som kvinnor och män behöver på lika sätt?
- Behövs det särskilda lösningar för att trygga tillgången till stöd och tjänster som kvinnor och män behöver?

Välfärd och hälsa

- Medför förslaget olika konsekvenser för kvinnornas och männens psykiska och fysiska hälsa, välfärd eller uppdelningen av välfärden?

- Tar man i förslaget hänsyn till skillnaderna då det gäller riskfaktorerna som anknyter till kvinnornas och männens hälsa och välfärd?
- Blir de hälsomässiga skillnaderna mellan kvinnor och män eller de ömsesidiga skillnaderna mindre till följd av förslaget?
- Stärker förslaget båda könen sociala delaktighet och välbefinnande?

Säkerhet

- Ger förslaget upphov till olika slags konsekvenser då det gäller hur kvinnor och män upplever säkerheten?
- Har man i förslaget tagit hänsyn till olika säkerhetsrisker som kvinnor och män utsätts för i hemmet, på jobbet och vid utövande av hobbyn?
- Behövs det särskilda åtgärder då det gäller att minska våldet som kvinnor utsätts för?

Miljö och levnadsförhållanden

- Ger förslaget upphov till olika slags konsekvenser för kvinnornas och männens levnadsförhållanden eller vardagsliv?
- Har man i förslaget beaktat båda könen behov till exempel i fråga om samhällsstrukturen, trafikplaneringen eller tillgängligheten?

Fritid

- Stöder förslaget båda könen möjligheter till fritidsintressen och hobbyn?
- Stöds kultur- och motionstjänster som anlitas av män och kvinnor på ett likvärdigt sätt?

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

På med könglasögonen – Guide för integrering av könsperspektivet och analys av könskonsekvenserna (http://stm.fi/tasa-arvo/sukupuolisilmalasi?p_p_id=56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=2&_56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp_languageId=sv_SE)

Minna – Centret för jämställdhetsinformation (<https://www.thl.fi/sv/web/jamstallldhet/kontaktinformation/minna-centret-for-jamstallldhetsinformation>)

Analys av könskonsekvenser i lagstiftningsprojekt (Suvaguide) Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2007:25 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4118.pdf&title=Sukupuolivaikutusten_arvioiminen_lainsaadantohankkeissa__Suvao-pas__fi.pdf
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/sateenkaarinuori.pdf>

I webbtjänsten Terveystemme finns information om de socioekonomiska välfärds- och hälsoskillnaderna enligt kön för hela Finland och enligt område. (Fel. Ogiltig hyperlänk. www.terveytemme.fi)

Statistikcentralen, webbplats om jämställdhet (<http://www.stat.fi/tup/ta-saarvo/index.html>)

Könsspecifika uppföljningssystem som föreslagits av ministerierna

Exempel

Könsglasögon, Exempel på lagstiftning och separat Arbetarskyddslagen R 59/2002 och Civiltjänstlagen (RP 140/2007) <http://www.stm.fi/tasa-arvo/sukupuolisilmalasi/esimerkkeja>

2.5 KONSEKVENSER FÖR LIKABEHANDLINGEN

Vad det är fråga om

Likabehandling är en grundläggande rättighet, och när det gäller förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna har tryggheten av likabehandling en central ställning.

Varför denna konsekvens är viktig

Enligt grundlagen är alla människor lika inför lagen, och ingen får diskrimineras. Diskrimineringslagen (1325/2014) kompletterar reglementet om allmän likabehandling och förbud mot diskriminering i grundlagen.

Enligt 5 § i diskrimineringslagen är myndigheterna skyldiga att främja likabehandling i sin verksamhet. Enligt 8 § i diskrimineringslagen får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Diskriminering är förbjuden oberoende av om den grundar sig på ett faktum eller ett antagande i fråga om personen själv eller någon annan. Diskriminering som avses i denna lag är förutom direkt och indirekt diskriminering även trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera. Enligt 11 § i diskrimineringslagen är särbehandling inte diskriminering, om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Diskrimineringslagen tillämpas i offentlig och privat verksamhet, bortsett från verksamhet inom privat- och familjelivet eller religionsutövande. De förbud mot diskriminering och skyldigheter att främja likabehandling som tas

upp i diskrimineringslagen gäller i synnerhet myndighetsverksamhet, anordnande av utbildning, arbetsgivarverksamhet samt tillhandahållande av varor och tjänster.

Vid en granskning av konsekvenserna för likabehandlingen bedöms till exempel följande omständigheter:

- Förverkligas likabehandlingen av människor när de föreslagna bestämmelserna träder i kraft?
- Har personer som representerar olika befolkningsgrupper likvärdiga möjligheter att få tillgång till tjänsterna eller andra rättsligt skyddade intressen som föreskrivs i lagpropositionen? Faktorerna som granskas kan omfatta till exempel personens ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som personen. Uppmärksamhet kan även fästas vid den interna mångfalden i en befolkningsgrupp.
- Kan de föreslagna bestämmelserna bli indirekt diskriminerande för vissa grupper?
- Främjar författningen den faktiska likabehandlingen för befolkningsgrupper som har en svagare ställning?
- Finns det ett godtagbart syfte (en orsak som anknyter till personen) för särbehandling i en författningsproposition och är metoderna för att uppnå detta proportionerliga?
- Vilka konsekvenser ger lagförslaget upphov till för myndigheternas, utbildningsanordnarnas, arbetsgivarnas eller varu- och tjänsteleverantörernas förutsättningar att verka med hänsyn till likabehandling och icke-diskriminering?
- Påverkar de föreslagna författningarna myndigheternas, utbildningsanordnarnas eller arbetsgivarnas förutsättningar att främja likabehandling?

Metoderna för att bedöma konsekvenserna för likabehandlingen omfattar till exempel inhämtande av utlåtanden från, samråd eller workshops med olika minoritetsgrupper. Undersökningar och utredningar om diskrimineringsfrågor inom olika levnadsområden kan också underlätta bedömningen av konsekvenserna för likabehandlingen. Medborgarorganisationer som representerar olika befolkningsgrupper är viktiga samarbetsparter vid bedömningen av konsekvenserna för likabehandlingen.

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

Inrikesministeriet (2014) Bedömning av konsekvenserna med avseende på likabehandling <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/b2178c210db116fd8200604c122aada6/1408441914/application/pdf/344669/Yhdenvertaisuusvaikutusten%20arviointin%20ohje.pdf>

Exempel

Se exempel: Total revidering av integrationslagstiftningen (RP 185/2010) Anvisning om bedömning av konsekvenserna med avseende på likabehandling <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/b2178c210db116fd8200604c122aada6/1408441914/application/pdf/344669/Yhdenvertaisuusvaikutusten%20arviointin%20ohje.pdf>

2.6 BEDÖMNING AV SPRÅKLIGA KONSEKVENSER

Vad det är fråga om

Med bedömning av språkliga konsekvenser avses en proaktiv bedömning av konsekvenserna av lagförslag och beslutsförslag som hänför sig till produktionen av offentliga tjänster på de språk som tas upp i 17 § i grundlagen, i synnerhet nationalspråken finska och svenska. Föreskrifter om de språkliga rättigheterna finns dessutom i samiska språklagen.

Varför denna konsekvens är viktig

Den som bereder ett författningsförslag eller ett beslutsförslag ska bedöma hur propositionen påverkar förverkligandet av de språkliga rättigheterna i den nära framtiden och på tiotals års sikt.

Enligt språklagen har var och en rätt att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Enligt lagen ska myndigheterna i sin verksamhet på eget initiativ se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken, utan att någon särskilt behöver yrka på detta.

Checklistor för identifiering av konsekvenser

Konsekvenserna av förslaget för de grundläggande fri- och rättigheterna samt rättsskyddet.

- Påverkar propositionen de språkliga rättigheterna som föreskrivs i grundlagen eller språklagen?
- Vems rättigheter påverkas av förslaget?
- Försvagas de språkliga rättigheterna? Kan detta motiveras och kan effekten minimeras?
- Behövs det särskilda lösningar för att trygga rättigheterna för antingen den finska eller svenska språkgruppen?
- Hur har man för avsikt att följa upp att de språkliga rättigheterna och rättsskyddet förverkligas?
- Hur påverkar propositionen förverkligandet av de språkliga rättigheterna på till exempel 20 års sikt?

Konsekvenserna av förslaget för likabehandlingen och icke-diskrimineringen

- Är de finsk- och svenskspråkiga medborgarna verkligen likställda enligt förslaget?
- Behövs det särskilda lösningar, till exempel att en särskild enhet inrättas för att trygga tjänsterna för någondera språkgruppen, säkerställa likvärdig myndighetsservice?
- Behövs den positiva särbehandling som möjliggörs i 6 och 17 § i grundlagen för att likabehandlingen av finsk- och svenskspråkiga personer ska förverkligas?

Konsekvenserna av förslaget för den regionala tillgången till tjänster

- Försvåras tillgången till tjänster för representanter för någondera språkgruppen? Centraliseras till exempel tjänster som tillhandahålls på endast ett språk till ett område som geografiskt ligger långt från orterna där tjänsteanvändarna är bosatta?
- Har språkförhållandena inom området kartlagts i syfte att undersöka behovet av tjänster på finska och svenska?
- Vilket område påverkas av den föreslagna verksamheten och vilket språk talas av kunderna/invånarna inom detta område? Ger förslaget upphov till konsekvenser för till exempel hela landet eller ett avgränsat område?
- Hur har man för avsikt att följa upp tillgången till finsk- och svenskspråkiga tjänster?
- Förändras myndighetens tjänsteområde, sammanslås myndighetens funktioner o.d.? Hur påverkar detta det praktiska förverkligandet av de språkliga rättigheterna?

IT-samhällets tjänster

- Kan de språkliga rättigheterna tryggas för någondera språkgruppen med hjälp av till exempel datatekniska distanstjänster?

- Omfattar förslaget datatekniska lösningar, till exempel databaser eller serviceportaler som ska fungera på båda språken? Tar man hänsyn till detta när lösningar planeras?
- Kan man från databasen skriva ut uppgifter och beslut som gäller kunderna på både finska och svenska? Hur registreras kundens modersmål i databasen?

Kontrollera vilka kopplingar denna konsekvenshelhet har till andra konsekvenshelheter

De konsekvenser som du har identifierat kan ge upphov till korsvisa samverkningar med andra konsekvenser som beskrivs i denna guide.

KÄLLOR, EXPERTPARTER, FÖRDJUPANDE GUIDER OCH KÄLLOR FÖR TILLÄGGSUPPGIFTER

<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/perusoikeudetjademokratia/kielilaki/kielellistenvaikutustenarviointi/kielellistenvaikutustenarviointi.html>

Förhandsbedömning av språkliga konsekvenser vid beredning av förändringar i lagstiftning och administration (<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/perusoikeudetjademokratia/kielilaki/kielellistenvaikutustenarviointi/kielellistenvaikutustenarviointi.html>)

Exempel

Paras-projektet: RP 155/2006, bland annat punkt 4.7. Kommun- och servicestruktur-reformen- Juridiska arbetsgruppens mellanrapport, inrikesministeriets publikationer 8/2006.

RP 45/2009, Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av tingsrättslagen och 12 § i lagen om utnämning av domare

HE 220/2009, Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av 4 § i lagen om tolkningstjänst för handikappade personer, 4 punkten.

ALKU-projektet: Slutrapport från arbetsgruppen för regionförvaltningens regionindelning 31.10.2008, s. 16, 17, 22. Rapport från utredningsgruppen för placering av Mellersta Österbotten, VM 18.6.2010. (pdf, 2.44 Mb)

BILAGA I CHECKLISTA SOM STÖD FÖR BEREDAREN

Följande sammanfattning är ett utdrag ur justitieministeriets guide (JM (2007) Konsekvensbedömning av lagförslag. (https://www.tem.fi/files/32175/Vaikutusarviointiohjeet_2007_se.pdf). Sidnumreringen hänvisar till arbets- och näringsministeriets guide.

Har följande frågor registrerats (s 13)

I motiveringarna i en regeringsproposition antecknas

- de viktigaste resultaten av konsekvensbedömningen
- hur bedömningen har utförts
- vilka informationskällor som har använts
- hur experter eller intressegrupper har hörts om konsekvenserna
- vilka antaganden bedömningen bygger på.

Principer som ska granskas med tanke på bedömningen av konsekvenserna för människor

- En kartläggning och bedömning av konsekvenserna av olika alternativa lösningar förbättrar också målgruppernas samt olika intressegruppers och andras möjlighet att delta i beredningen. (s 9)
- Intressegrupperna och de som berörs av en reform kan för sin del ge sådan information om konsekvenserna som är betydelsefull för beredningen och beslutsfattandet. (s 9)
- Hörandet ska inte begränsas enbart till det traditionella remisskede som hör till beredningen av regeringspropositioner, utan hörande och intressegruppernas expertis ska utnyttjas under hela beredningens gång. (s 13)

När betydelsen och arten av konsekvenserna undersöks kan man använda sig av följande frågor (s 11):

- Vilka slags individer, företag eller andra grupper eller geografiska områden berörs i huvudsak?
- Hur omfattande är konsekvenserna? Är de samhälleligt omfattande eller gäller de på ett väsentligt sätt något delområde i samhället eller någon särskild grupp?
- Är konsekvenserna direkta eller indirekta? Riktas de sig direkt mot målgruppernas verksamhet? Uppstår det olika slags kedjeeffekter eller konsekvenser av beteendeförändringar?
- Vilka slags sidoeffekter kan uppstå? Kan negativa konsekvenser minimeras eller undvikas på något sätt?
- Uppstår konsekvenserna direkt när lagen träder i kraft eller först senare? Är konsekvenserna kort- eller långvariga, av engångsnatur eller återkommande, tillfälliga eller bestående? Är konsekvenserna och deras omfattning beroende av tiden och av tidpunkten när beslut fattas?

- Hur sannolikt är det att de uppskattade konsekvenserna också förverkligas?
- Finns det risker som gäller uppkomsten av konsekvenserna? Kan sannolikheten av riskerna bedömas och går det att behärska dem?
- Vilket är sambandet och samverkan mellan olika konsekvenser och eventuella kumulativa effekter?
- Pågår annan lagberedning eller andra ändringar som borde beaktas i konsekvensbedömningen?

Har förslaget konsekvenser för hur de grundläggande rättigheterna och rättsskyddet förverkligas (om väsentligt) (s 52–53)

Påverkar förslaget hur de grundläggande fri- och rättigheterna förverkligas?

- Påverkar förslaget t.ex. hur enskilda individers rättigheter enligt 2 kap. i grundlagen tillgodoses?

Har förslaget konsekvenser för förhållandena mellan människor eller beslutsfattande som gäller dem?

- Påverkar förslaget de sociala förhållandena och samhörigheten mellan människor?
- Påverkar förslaget människors möjligheter att besluta om familjelivet?
- Påverkar förslaget rättsförhållandena mellan människor, så som avtalsfriheten eller den ekonomiska handlingsfriheten?

Har förslaget konsekvenser för individens möjligheter att delta och ha inflytande i samhället?

- Påverkar förslaget människors möjligheter att ha inflytande på ärenden som gäller dem eller deras livsmiljö eller hela samhället eller att delta i organisations- och föreningsverksamhet?
- Påverkar förslaget förenings- och andra organisationers verksamhet?

Har förslaget konsekvenser för fysisk eller psykisk hälsa, för välfärd och hur välfärden fördelas?

- Påverkar förslaget människors hälsobeteende och de viktigaste riskfaktorerna när det gäller folksjukdomar eller förutsättningarna för god hälsa?
- Påverkar förslaget möjligheterna att få eller anlita social- och hälsovårdstjänster?
- Påverkar förslaget människors levnadsförhållanden eller möjligheter att klara vardagen?

Har förslaget konsekvenser för jämlikhet och icke-diskriminering?

- Påverkar förslaget jämlikhet mellan människor och grupper av människor och att ingen blir diskriminerad t.ex. på grund av ålder, språk, religion, etnisk eller nationell härkomst, medborgarskap, övertygelse, åsikter, hälsotillstånd, handikapp, sexuell inriktning eller någon annan orsak som gäller hans eller hennes person?

Har förslaget konsekvenser för barn?

- Påverkar förslaget barnens eller en del av barnens förmåner?
- Har förslaget konsekvenser för barnens hälsa, personrelationer, boende och rörlighet, för hur vardagen fungerar, för möjligheterna att delta och för jämlikhet antingen direkt eller indirekt via deras familjer eller andra i deras omgivning?

Har förslaget konsekvenser för jämställdhet mellan könen?

- Påverkar förslaget jämställdheten mellan kvinnor och män t.ex. i arbetslivet, ekonomiskt eller när det gäller utbildning, möjligheterna att vara förälder och att kombinera arbets- och familjelivet samt inom andra områden som har betydelse för jämställdheten?

Guiden för bedömning av konsekvenser för människor samlar ihop olika synvinklar på hur man kan granska vilka konsekvenser lagförslag har för människor. Guiden är uppdelad i två delar, varav den första presenterar allmänna förfaringsätt som är gemensamma för samtliga synvinklar. Den andra delen presenterar de olika synvinklarna och deras särdrag i större detalj.

I guiden beskrivs metoder för identifiering, betydelse och bedömning av konsekvenser. Publikationen innehåller exempel på listor som gäller både kvaliteten och principerna för bedömningen. Därtill hittar man källor till ytterligare information i guiden.

Internet: stm.fi/sv/publikationer

■ SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET